

IRODALOMTÖRTÉNETI
KÖZLEMÉNYEK

SZERKESZTI

SZILÁDY ÁRON

A BIZOTTSÁG ELŐADÓJA

*

TIZENNEGYEDIK ÉVFOLYAM

HARMADIK FÜZET

BUDAPEST

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KIADÁSA

1904

TARTALOM.

	Lap
A »Vérnász« első előadásai a vidéken. <i>Bayer József</i>	257
Radvánszky János versei. (Második és befejező közl.) <i>B. Radvánszky Béla</i> ...	266
Adatok Kemény Zsigmond »Zord idő« cz. regényének forrásaihoz. (Harmadik és befejező közlemény.) <i>Loósz István</i>	286
Mikes törökországi leveleiről. (Első közlemény.) <i>Miklós Ferencz</i>	299
A bártfai biblia töredékeiről. <i>Dr. Dézsi Lajos</i>	317

Adattár :

Ifj. Péczeli József levelezése íróbarátaival. (Harmadik és befejező közlemény.) <i>Balkányi Kálmán</i>	320
Radványi verseskönyvek. (Ötödik közlemény.) <i>Baros Gyula</i>	331
Id. Csécsi János életrajza. <i>Dr. Horváth Cyrill</i>	350
Alvinczy Péter életéhez. (Harmadik közlemény.) <i>Kemény Lajos</i>	364
Adat Budai Ézsaiás életéhez. <i>Dr. Barcsa János</i>	367
Levél a szerkesztőhöz. <i>Szeremley Barna</i>	368

Könyvismertetés.

Ernst Elster : Principien der Litteraturwissenschaft. 1. k. <i>Dr. Berkovics Miklós</i>	372
Petőfi és Béranger. Irta Miklós Elemér, Budapest. 1904. <i>Téri József</i>	379

Irodalomtörténeti repertorium. <i>Hellebrant Árpád</i>	382
---	-----

—

Az Irodalomtörténeti Közlemények a Magyar Tud. Akadémia irodalomtörténeti bizottságának megbízásából és kiadásában jelenik ugyan meg, de tartalmáért egyedül a szerkesztő felelős.

Szerkesztő lakása : *Halas.*

A »VÉRNÁSZ« ELSŐ ELŐADÁSAI A VIDÉKEN.

A Magyar Tudományos Akadémia drámai pályázat-hirdetése a hazai drámairodalom föllendülésének legszebb kilátásaival kezdett kecsegtetni, midőn annak első nyerteseként Vörösmarty Várnászt érte a kitüntetés, mint oly szomorújátékot, mely irodalmi és színi tekintetben egyaránt megfelel a kívánalmaknak. Az Akadémia új vállalatát, az *Eredeti Játékszint* ennél nem kisebb örömmel üdvözölhette irodalom és színészet egyforma jogon, midőn annak első köteteként (Buda 1834) éppen a Várnász került a közönség elé. Az a viszony, mely a budai színészet és az Akadémia között keletkezett azzal, hogy az Akadémia magára vállalta a műsorról való gondoskodást: 1) a már lefordított szindarabok rossz magyarságú szövegének kijavításával, 2) új és gondos fordítások készítésével, még bensőbbé szövődött azzal, hogy oly eredeti darabokat is nyujthatott, melyek szinszerítésük mellett irodalmi értékükkel is hivatva voltak a magyar színészet művészi feladatának színvonalát emelni.

A »vidéki dajkaságban« évtizedek óta sínylődő magyar színészet fejlődő képességének nem jelentéktelen bizonytsága, hogy ez új és nagy feladat elől nem hátrált meg. Elszokott ugyan a kötött beszédben írt drámák betanulásától és helyes szavalásától és nagyon is megszokta a pongyola nyelven fordított drámák szintelen prózáját, sőt tán az érzéke is megtompult az irodalmi nyelv iránt, de éppen ezért annál nagyobb dicséretére válik, hogy az első alkalmat megragadta annak igazolására, hogy méltónak akarja mutatni magát a legelső irodalmi testület előlegezett bizalmára.

A Várnász, megjelenése évében színre is került Budán 1834¹ November 8-án. Első eset, hogy e darab előadását a szinlaptól

¹ A november 7-én 4r. lapon kiadott Játékszini h iradás tudatta, hogy: »A színész társaság többszeri előkészülete után mindent el kíván követni, hogy a darab előadása legpontosabban folyjon.«

külön hirdetmény tudatta egy nappal előbb a közönséggel, mely, mint egy korabeli lap írja, »igen nagy számmal gyülekezék a koszorúzott műnek előadatására«. Ott volt az éppen közülését tartó Akadémia elnöke is, továbbá »többrendbeli« tagjai is. A darab sikeréről általánosságban ír ugyan a Honművész, de megemlíti, hogy »a mutatvány helyes sikerültének eszközésére színészeink nagy szorgalmat fordítottak s czéljokat érték is. A könnyen folyó s lehető érthetőségig declamalt jambusok (!), a díszletek, kedvező hatást gerjesztének. Szerepeik voltánál fogva (!) kitünőbben játszottak Bartha (Telegdi), Megyeri (Tanár), Lendvay (Kolta), Fánccsy (Banó), Teley (Kuvik) urak és Parázsóné assz. (Lenke)«. Legjobban dicsérte Fánccsyt, mint a kinek Banó-ja »legjobban sikerült szerepeinek egyike«. Barthára megjegyzi, hogy »erős és megrendítő hangjának« néha határt szabhatott volna s azt is óhajtotta, hogy Megyeri haldoklása közben »gyengébb és fokonkint elhaló hangon szóllott volna«. ¹

E szűkszavú kritikából is láthatjuk, hogy színészeink legtöbbje még mindig nem tudott szavalni; ² a hatást inkább a hangvétel erősségével, mint annak finom árnyalásával akarták elérni; szorgalmasak, de tudásuk még nem áll azon a színvonalon, hogy ez új genreban a legjobbat nyujthassák. Jellemző, hogy éppen Fánccsyt, ezt a kitünő előadót, éri a legnagyobb dicséret. Ő az, a kinek segítségével megkezdvi vidéki körútját a Vérnász s a tőle kezdeményezett vidéki első előadás Kassán nyitja meg a Vérnász vidéki előadásainak szokatlan nagyszámú sorozatát, újabb igazolásául annak, hogy nemcsak a fővárosban lép a magyar színészet egész készséggel az irodalom szolgálatába, hanem a vidéken is. Ezzel elhárította magáról a gyanut, mintha csak a közvetlen kényszer volna tetteinek egyedüli indítója. Bizonyos tekintetben tehát korszakos jelentőségűvé válik a Vérnász előadása a magyar színészet történetében. Vele kezdődik, Akadémiánk révén, az egykorú drámai irodalom költőileg is nagy értékű műveinek nemesítő befolyása a magyar színészetre. Színészetünk most már nem csupán nyelvterjesztő feladatait végezi, hanem a magyar irodalom közvetlen szolgálatába lép és közönséget nevel az eredeti dráma értékes termékeinek megértésére, megkedvelésére s így pártolására is. A Budáról 1834 Deczember 1-én elkerült és Kassára szerződött Fánccsy, a Vérnász budai sikerén buzdulva, e darabot választotta jutalomjátékul. A budai példán okulva, ő is előre hirdette ez előadást, a ránk maradt nyomtatvány szerint a következőképpen:

¹ Érthetetlen, hogy Kovácsné Dóráját, Kántorné Brigitiáját miért tartja még arra is méltatlannak, hogy legalább megemlítsé.

² Döbrentei ezt írta 1820-ban: »Hogy prózában kelle a »Vétek sulyát« kiadnom, a miatt pirulok a Jövendő előtt.« De kénytelen volt vala, »mert színjátzóink nem merték, egy-kettőt kivéve, magokra vállalni a vers declamálását.«

K a s s á n

[Veres]

Szombatom, Május 10-ik¹ napján 1835; a' Nemzeti Színész Társaság által

FÁNCSY LAJOS jutalmára.

[Veres]

Bérletszünéssel, először előadatik:

V É R N Á S Z

[Veres]

Eredeti szomorújáték 5 felvonásban. Vörösmarty Mihál' munkája.

(A' magyar tudós társaság' által 100 darab arany díjjal jutalmazott első eredeti színdarab.)

Beléptijegyet előre válthatni reggeli 8 órától kezdve délutáni 4 óráig Komlossy igazgató úr szállásán a »Fekete sas« című vendégfogadóban, 2-ik emelet' 28-dik száma alatt.

Alázatos tisztelettel kéretnek a' páhojt 's zártszéket bérlő t. t. uraságok, méltóztassanak helyeik iránti rendeléseiket déli 12 óráig megtenni, hogy ellenkező esetben azokkal másoknak szolgálhassunk.

A' többiről a hirdető czédula értesítendi a mélyen tisztelt n. é. közönséget.

Nem lehetetlen, miként attól való féltében, hogy a datumbeli sajtóhiba megzavarhatná a közönséget, még egy másik Játékszini hiradást is közzétett, melyet korjellemezésül szintén szószerint közlünk.

Játékszini hiradás.

Alulírt mély tisztelettel jelenti a t. t. közönségnek, hogy szombaton, u. m. e' folyó év Május hónapjának 9-én jutalomjátékául, a helybeli színpadon, bérletszünéssel:

A nemzeti színész társaság által,
Először előadatik

V É R N Á S Z.

Eredeti szomorújáték 5 felvonásban. Vörösmarty Mihál' munkája.

Első eredeti magyar színdarab, mely a' pesti magyar tudós társaság által száz darab arany díjjal jutalmaztatott.

Alulírt mint a' nemzeti színész tagja, kötelességének ismeri, e' nemes megye 's város t. t. közönségét ezen — honnunk tudományos intézete által jutalmazott — remek szomorújáték színi hatásával megismertetni, mit annál inkább örömmel teljesít, minthogy ezen nemes közönségnek a' honi szépet s jót buzgón pártoló erénye előre biztosítja, hogy e' nembeli törekvése kegyes elfogadást 's méltánylást lelend — ki magát mély tisztelettel pártoló kegyökbe ajánlva marad

alázatos szolgálók

FÁNCSY LAJOS,

a helybeli nemzeti színészi intézet' tagja.

[Kassa 1835.]

¹ NB. Ez sajtóhiba, mert szombat 9-ére esett és 10-én Lumpáci Vagabundust adták.

Mint látható, e hiradásból hiányzik az a vásári hang, mely jutalomjátékok alkalmával, különösen vidéken oly divatossá vált. A jutalmazandó nem látványosságot ígér, hanem komoly drámai művet, melyet első ízben tüntetett ki (az idétt a még roppant összeget jelentő) 100 arannyal a M. Tud. Akadémia. Irodalmi esemény elé állította közönségét. Az akkor élő legnagyobb és legnépszerűbb magyar lyrikust és epikust egy eddig kevésbé ismert oldalról akarta közönségével megismertetni.

E vidéki első előadás színlapját — egy remek kiállítású kis 16r. formában kék és piros alagra nyomtatott példányt — a Fánccsy-féle nagybecsű színlapgyűjtemény megőrizte. Itt közöljük szó- és betűhíven mint egyik ereklyéjét e gyűjteménynek.

K a s s á n

Bérlet

Szombaton, Május 9-én 1835

szűnés.

A' nemzeti színész társaság által

FÁNCCSY LAJOS jutalmára.

Először eléadatik:

V É R N Á S Z.

Eredeti szomorújáték 5 felvonásban. VÖRÖSMARTY MIHÁL' munkája.

S Z E M É L Y E K :

TELEGDI, birtokos úr a király hive Czelesztin úr TANÁR, remete Komlossy úr KOLTA, egy kis csapat' vezére, Bethlen hive Szakátsy úr VID, Kolta' kisé- rője Hubenay úr BANO, kóbor diák FÁNCCSY BRIGITTA, apácza fejedelemasz- szony Komlossyné assz.	DORA, özvegy Udvarhelyiné assz. LENKE, fogadott leánya Benke Róza GERŐ, Telegdi öreg szolgája Szőke úr KUVIK ANDOR, Telegdi fegy- vernőke László úr LUCZA, szoba- leány Telegdi házában Szőkéné assz. HAJDU Szákfy ur
--	--

Apáczák. Cselédek. Szolgák. Fegyveres nép.

E mai játék jövedelme, a játékszini igazgatóság által alulirotnak jutalmul engedtetvén, a' nagy érdemű közönség' minden rangu tagjainak kegyébe mély tisztelettel ajánlja magát,

alázatos szolgálók
FÁNCCSY LAJOS színész.

Kezdeté 7 óraker, vége 9 után.

Nyomtatta Werfer Károly.

Magáról az előadásról egy bár szűkszavú, de mégis jellemző tudósítás maradt ránk. Jellemző már azért is, mert írója Klesztinszky László, ugyanaz, ki mint drámaíró olyan művekkel szaporította a magyar drámairodalmat, melyek a színpadon teljes kudarcot vallottak, mint olvasmányok pedig mélyen, az irodalom legalacsonyabb színvonalán is alul maradnak. Szerinte a színészek feladata nehéz volt. »De mit nem tehet az igyekezet?! Az egész személyzet reményen túl felelt-meg várakozásunknak. A pontos s lelkes előadás a nem annyira színi hatásra (!) mint olvasásra írt darabot igen érdekessé tette.« A leginkább kitűnt előadók közül első sorban Czelesztint említi meg, aztán Benke [Laborfalvi] Rózát, Fánccsy és Szakácsyt. A 4-ik felvonás után Fánccsy »tapsolták elő«, a darab végén Fánccsy és Czelesztint, a mi azt jelenti, hogy a vidéken a Czelesztintől nagyban úzótt kiabáló modor még mindig nagy hatást biztosított az előadónak. Egy szokatlan eset is fordult elő ez estén. Fánccsy ugyanis »hálás versekben szavalá-el köszönetét« és e versek nyomtatásban is megjelentek. Kár, hogy e verseket Fánccsy gyűjteménye nem őrizte meg. Olyant számtalant ismerünk, melyet a tisztelők szórtak a színpadra, de olyat egyet se, melyet háladásképen a színész maga írt és maga szavalt volna el a színpadról.

A kassaiak dicséretére legyen mondva, hogy bár az idő esős és sáros volt, a nézők ennek daczára is »szép számmal« jelentek meg.¹

Midőn a kassai dal- és színjátszó-társaság régi szokásához híven nyári vendégszereplésre Kolozsvárra ment, annak egy töredéke a pünkösdi ünnepekre Egerben megállapodott s néhány előadással szórakoztatta a város színpártoló közönségét. Az előadott darabok közt volt a Vérnász is. Az erről szóló hosszabb tudósítás megemlíti, hogy Czelesztin a »legjelesebben vivé szerepét«. Vörösmarty jambusait nagy pontossággal mondá »és az indulatok változatait szorgalmasan teljesítvén (!) ezuttal is bizonylá színészi tanultságát s különös képességét«. Ime, Egerben is a Czelesztin modora hatott. Úgy látszik a vidék még nem tudott az ő modorosságának varázsától megszabadulni. A W. jegyű tudósító két dolgot megró mégis az előadásban: ki nem elégtőnek tartja Komlóssy (Tanár) előadását, mert »sajnálatos, hogy a különben tanult s tapasztalt játszóznak ügyetlen sugó lón vezére«, a mi annyit jelent, hogy nem tudta szerepét. Azonfölül nem tudja okát adni annak, hogy a darab első »szép jelenését, hol a remetének erkölcsös nemes caractere ragyog, 's Lenkének enyelgő okos ártatlansága kedvesen csapongó képekben mutatkozik« miért hagyták ki? Szakácsi játékával (Kolta) sincs megelégedve. »Koltát illetőben kell vala mutatnia, mivel nála szilajság helyett feszesség, őszinteség helyett fél meleg kedv jelentkezett«. Szökő »érdemesen vitte az öreg Gerő szerepét«; valamint meg volt elégedve Benke Rózával

¹ Honművész 1835. I. 42. sz. 335 lap.

(Lenke) is. A kritikusra is jellemző adat, hogy Laborfalvi Benke Róza játékaiból szép jövő kilátásaira következtet. »Mi a fiatal, kellemes színésznének — írja — sok szerencsét kívánunk, *mivel szorgalmas 's okos felfogásai sokat reméltetnek felőle*. De — teszi hozzá okos óvatossággal — maga elbizására többet mondani nem akarunk«.

Fáncsy szerepét Banót, ezuttal Hubenay adta, de »nem eléggé melegen«. Videt Fülöp »hozzá illő hévvel játszotta«.

A következő — időrendi szempontból harmadik — Vérnász-előadás Máramaros-Szigeten folyt le 1835 Julius 2-án. Figyelemre méltó új adat, hogy nem többé a kassai színészek adják elő, hanem egy egészen más társaság, a Fehér Gábor-féle veszi föl műsorába. A Vérnász ezzel megkezdi szélesebb mederben vidéki körútját.

Ez előadásról két tudósítás is maradt ránk. Nem érdektelen, hogy egyes előadók játékát illetőleg a két tudósító nem egyezik meg egymással. Az egyik ilyen általánosságokkal jellemzi az előadókat: »*Szilágyi* Telegdy characterét jelesen felfogva élénken; *Szакlányi* Tanárt meghatólag; *Jánosy* Gerőt érdeklél; *Fejér* Koltát szokott ügyességével; *Szigethváry* Videt kissé feszesen; *Király* Banót meglehetősen; *Horváth* Kuvikot némelly jelenetében több mint kedvnyerőleg; *Szilágyiné* Dórát illőleg; *Szакlányiné* Brigittát helyesen adá. *Eliza* kellemes s jó Lucza volt«. Föltűnő, hogy a »jutalmazandóról« Fejérnél ez a tudósító udvariasságból hallgat. A másik tudósító azonban nem tartózkodik annak bevalóságától, hogy *Fejérné* (Lenke) »nem volt elég hajlékony, mint e fürge és fiatal leánynak kellett volna lennie«. A miből azt merjük következtetni, hogy Fejérné tán koránál fogva is inkább való volt az anya, mint a leányszerepek eljátszására. E másik tudósító nincs meglegedve Szilágyival, ki szerinte »jól vitte volna szerepét, ha nagyon tüzes beszédjét mérsékli vala«. Fejér játékát ugyan helyesnek tartja, »csak némelly néma indulatai nem valának helyőken«. *Királyra* meg éppen azt jegyzi meg, hogy »helytelen mozdulatjai és actioji által járatlanságot árula el«. Az ő véleménye szerint is egyébként »általában elég szorgalommal játszottak«.

Az első tudósító megemlíti, hogy mióta e társaság Szigeten van, ennyi néző nem volt a színházban. A játszóhelyet a városház termében állították föl, mely a második tudósító szerint »elég nagy a szigethi publicumra«.

A társulat az e darabhoz készített új díszleteivel és igen csinos öltözeteivel a várakozást »túl multa«. Az első tudósító záradékol egész lelkesen megjegyzi, hogy »semmi se volt, mi e jeles darab külső (!) érdemeiből legkevesebbet is lerótt volna, s remélve hiszszük, hogy ismétlésekor e kis társaság a maga valóságában (!) tüntetendi nézője elébe annak belbecsét is (!)«.

Ez az előadás ezek szerint alig mondható egyébnek jóakarató kísérletnél. De már az, hogy nagyot akartak s erejüket hazai darabon tették próbára, a társulat dicséretére válik, de még inkább dicséri a »jutalmazandót«, mint a ki jutalomjátékul nem könnyen

előadható hatásos férczmunkát, de komoly tanulást ígérő szomorujátékot választott ki.

A következő nyom Debreczenbe visz és ezúttal ismét azzal a színművészünkkel találkozunk, ki Kassán juttatta diadalhoz először vidéken a Várnászt — Fánccyval. A debreczeni első *Várnász*-előadás 1835 Augusztus 8-án volt. Ebből a tudósításból tudjuk meg, hogy itt is, úgymint Kassán és Egerben, e szomorujáték a Remete-Dora-Lenke jelenetének kihagyásával a Kolta és Telegdi jelenésével kezdődött. Erre vonatkozólag helyesen írta a tudósító »ha már csakugyan kihagyások nélkül terjedtsége miatt lehetetlennek látják művészeink e darabnak előadását, akkor czélirányosabb lenne ennek megkurtítása s rendesen lehető játszásra alkalmaztatása iránt hazánk koszos költőjét jelen szerzeménye módosításáért megkérni, ki bizonyosan követné e részben jeles Fáy Andrásunk példáját«. ¹ Az előadókkal általában meg van elégedve, *Baranyi* (Telegdi) »rangjához illő öltözködéssel s a nehéz jambusok (!) helyes szavalásával közelégülést nyert.« Koltát *László* »tetszést aratva személyesíté«. *Lászlóra* külön is megjegyzi, hogy »szerepének mindenkori tudása s a sugóra mitsem ügyeléseért megkülönböztetve érdemi a dicséretet«. E megjegyzés azt mutatja, hogy akkor még vidéki színészeinknél, az ilyesmit külön dicséretre kellett méltatni... *Szákfy*ban Tanár szerepe »hú képzőre talált« s szerepét »ügyesen fogta fogta föl«. *Fánccy* Banót »helyes és eleven tükrözéssel és szerepének hibátlan szavalásával« adta. A többi szereplőről csak általánosságban írja, hogy Dórát *Udvarhelyiné* »meglehetősen«, *Parázsoné* Lenkét »szorgalmas iparral s köztapsot nyert helybenhagyással«, Gerőt *Éder*, Kuvikot *Chiabay*, Luczát *Éder Aloyzia*, Videt *Zsivora* »jól képezék«. »Az előadás — végzi a tudósító, — mind diszletek, mind az öltözetek ügyes elrendeléseért, mind egybevágott menetelért köztappsal fogadtatott, a szerző pedig »éljennel« tiszteltetett, mit a pontos előtűntetéssel (!) mind színészeink, mind a remek történeti leirással s felséges befoglalással (!) a dicsért szerző méltán nyerének...« E fölületen mozgó tudósítás, mely az előbb közöltekkel egyetemben a dolgok lényegébe vágót ugyan nem mond, mégis két dologra joggal enged következtetni: 1. hogy a *Várnász* a debreczeni közönségre is nagy benyomást tett; 2. hogy színészeink, bár a darab külsejére és tartalmi részeire nagy gondot fordítottak, nem állottak mind ez új feladat magaslatán s szavalatukon meglátszott, hogy »nehéz jambusokat« kell szavalni, de az ifjabb nemzedék tagjai, mint Fánccy és László szebb kilátásokkal kezdték költődrámairóinkat kecsegtetni². A *Várnász* nagy közhatásának nem kis

¹ Érdemes volna fölkatatni, hogy mikor és mily mértékben járult hozzá Fáy egyik darabjának színszerűbbé tételéhez?

² Honművész 1835. II. 76. sz. 610—11. lap. A 2-ik előadásról (1835. XI/10) már ezt írták Debreczenből: »színészeink a mutatványok ismétlésére csaknem kevesebb szorgalmat fordítanak, mint első előadásaikra« Különösen Baranyit és Szákfyt rója meg (U. O. 1836, I. 21. lap.)

figyelemre méltó jele, hogy ugyancsak 1835-ben (Nov. 24-én) a szombathelyi műkedvelő társaság jótékony célra előadta. Ugyan egy kissé furcsának hangzik a tudósító azon megjegyzése: »igen nagy kár volt, hogy ezuttal magokat vakítólag rábeszéltetni engedvén (!!!) játéktárgyul nem valamely más darabot választottak, annyival is inkább, minthogy ez nagyrészen csak vásárra s táncmulatságra sereglett közönség előtt játszaték, mely szivét és lelkét inkább földerítetni, mint elkomoríttatni óhajtotta s mivel ezen mű még a budai színészekről adatva is sok kívánni hagyott maga után« mégis elismeri, hogy a darab »mint műkedvelők által helyesen adaték.« Az egész előadással meg volt elégedve a közönség s »nem is lehet szigorú bírálatot mondani ott — végzi — hol az előítéleteken győzedelmeskedett nemes czélu munkálkodásról van szó, melyet csak serkentőleg dicsérni lehet és kell.«¹

Ez a műkedvelő-előadás inkább curiosum számba mehet, mégis dicséretére válik ennek a műkedvelő társulatnak, hogy balítéletek ellenére színre merte hozni Vörösmarty Vérnászát. Sajnos, a »balítéletek« részletezésével adósunk maradt a tudósító. Lehet különben, hogy ez a megjegyzés nem a darab előadására vonatkozik, hanem arra a jótékony célra, melyet e műkedvelő társaság elő akart azzal mozdítani, hogy a darab jövedelmét a Szombathelyen fölállítani tervelt új börtönhelyiségek és munkaház céljaira kívánta fordítani. Mert csodálatos dolog, de a humanus irányú törekvésnek abban az időben tán több volt az ellenzője, mint az előmozdítója.

A magyar színészet kiválóbb állomáshelyei közül Kolozsvár nem sietett a *Vérnász* előadásával, mert az ott csak 1836 Januárus 2-án került először színre *Szaplonczay Mihály* »jutalomjátékául«. A ránk maradt szűkszavú tudósítás szerint ez az előadás a gyöngébbek közül való lehetett. *Szaplonczay* mint Telegdi nem felelt meg feladatának; inkább helyén volt Tanár szerepében *Nagy József*. »Szorgalomra mutattak« *Erdélyiné* (Lenke), *Földváry* (Banó) és *Szilágyi* (Kolta). »Mindamellet azonban az egész előadás — írja záradékul — kivált vége felé, élénktelenül ment, s a *jambusok sem a legkönnyebben ömlenek eddigelé színészeink ajkaikról.*«²

Ezenfölül még csak egy vidéki premierről adhatunk számot: a *szabadkairól*; de miután csak általánosságban van felsorolva az Abdai Sándor társulatának műsora, a *Vérnász*-ról csak annyit jegyezhetünk meg, hogy az az 1837-ik évi műsor folyamán, valószínűleg November vége felé került színre.³

Ha a mai viszonyokat tekintjük, akkor a *Vérnász* vidéki körúttját távolról se lehet diadalmenethez hasonlítani, de a 30-as évek körülményeit véve figyelembe, ezt a hatást eladdig egyedülállónak kell jelezniünk. Még a Kisfaludy Károly darabjai se hódítottak kezdet-

¹ Honművész 1835. II. 99. sz. 796. I. és 100. sz. 801—2. lap.

² Honművész 1836. I. 11-ik szám 86-ik lap.

³ U. o. 1837. II. 102-ik sz. 815. lap.

ben s később is inkább a halála után oly tág körben mint Vörösmarty Vérnásza, a mit az akadémiai koszorún kívül az a körülmény mindenesetre nagyban elősegített, hogy a vidéki színészet is könnyebben értesült az 1833-ban keletkezett Honművész révén a magyar drámairodalom jelenségeiről mint Kisfaludy korában, midőn a Hazai és Külföldi Tudósítások, vagy a bécsi Kurir, egy-egy sikerről csak hónapokkal később számoltak be. Az az érdeklődés — ezenfölül — mit a M. Tud. Akadémia 1833-tól kezdett tanusítani a budai színészek irányában, oly mély hatással volt színészetünkre általában, hogy mindannak művelését, a mi akadémiai szentesítést nyert, akár drámafordítások (Külföldi Játékszin), akár jutalmazott vagy megdicsért eredeti drámák tekintetében (Eredeti Játékszin) erkölcsi kötelességüknek kezdték ismerni!

A dolog még nehezen ment. A jambusok szavalása sok nehézségbe ütközött. Az irodalmilag is művelt dramaturgot még nem ismerte a vidéki színész. A közönség aesthetikai műveltsége is alacsony fokon állott. A színészet bizonytalan viszonyai csak egy-két helyen kecsegtették jobb sorssal a színészt. A szini kritika oly kezdetleges volt, hogy abból, még ha akart se igen okulhatott a színész. És ha mindezeket figyelembe vesszük, az örvendezés egy nemének kell megemlítenünk, hogy a Vérnász óta kezdett igazán divatba jönni, hogy színészeink jutalomjátéku mind sűrűbben eredeti magyar drámákat szemeltek ki. Az igaz, hogy ez többnyire parádézás volt — de olyan, mely még eredményeiben mégis csak jóra vezetett. Már az is korszakos jelentőségű tény, hogy a Vérnász útján ismeri meg a vidéki közönség a drámaíró Vörösmartyt s nemsokára többi drámái is oda kerülnek a vidéki színpadok műsorára, így a *Kincskeresők* (Debreczen 1836 nov. 31.), *Fátyol tilka* (Debreczen 1836 márczius 27, április 24 és egyéb helyütt is, mint Érsekújvár 1837 június 27, Révkomárom 1837 július 23. stb.). Sőt midőn *Árpád ébredése*-vel 1837-ben megnyitják a pesti magyar (később Nemzeti) színházat, ez a prolog is odakerül a vidéki színpadok deszkáira (pl. Debreczen 1837 szeptember 7-én és 10-én, Eger 1837 november 8, Gyöngyös 1837 december 14, Szeged 1838 június 16, Kolozsvár 1838 június 29, Nagy-Enyed 1838 október 6. stb.).

A Vérnász jelentőségét tehát abban látjuk, hogy a magyar színészt magasabb feladatok elé állítván, alkalmat adott neki arra, hogy a színészet és irodalom közti életbevágó kapcsolatot megerősítse, hogy aztán e benső viszonyból dráma és színészet újjászületve kerüljenek ki. A Pesten állandósult személyzetnek nagy előnyére vált, hogy a vidéki színészet legalább néhány évvel a pesti magyar színpad felavatása előtt hozzáfogott e munkához s megkönnyítette azt a hivatást, melyet a fővárosban, az ország legműveltebb közönsége előtt kellett teljesítenie.

BAYER JÓZSEF.